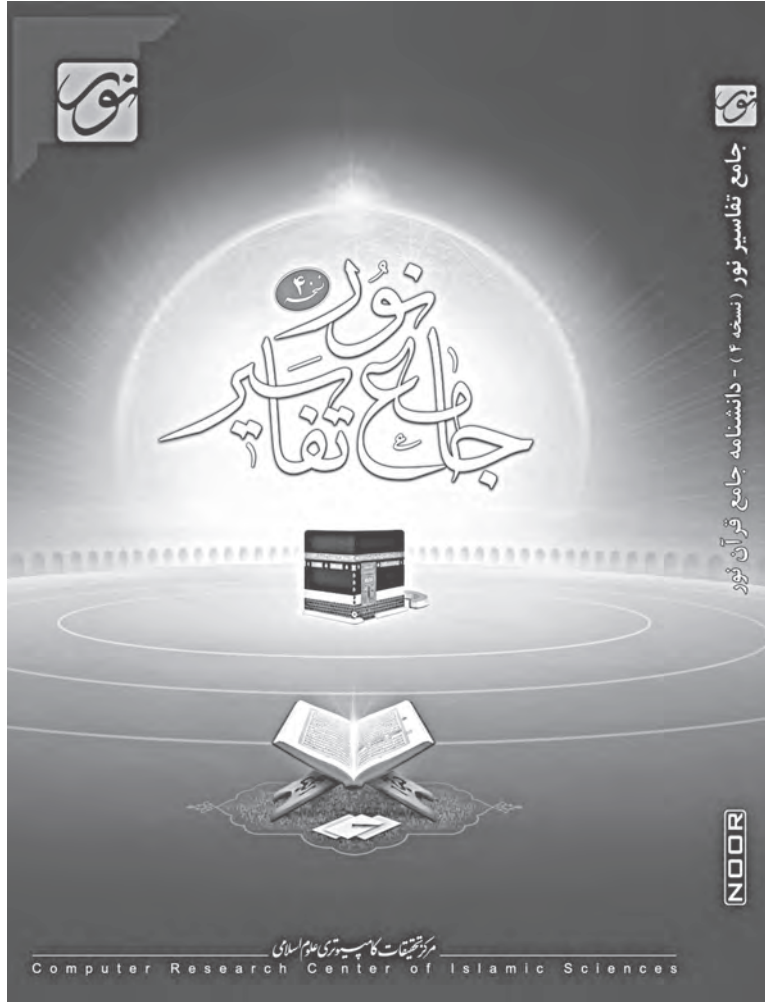

نرم افزار جامع تفاسیر نور - نسخه ۴

ویژگی ها و قابلیت ها

تقی آسمانی *

tasemani@noornet.net

* مدیر «گروه علمی قرآن و لغت» مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

اشاره

در این مقاله، به معرفی نرم‌افزار جامع تفاسیر نور نسخه چهارم پرداخته شده است. این محصول که در اسفندماه ۱۴۰۲ رونمایی شد، از سری محصولات قرآنی مرکز نور در بستر دسکتاپ و ویندوز است. نسخه سوم این برنامه، در سال ۱۳۹۲ ارائه شده بود. فاصله ده‌ساله این نسخه با نسخه قبلی، به جهت تولید نرم‌افزارهای: «دانشنامه علوم قرآن»، «دانشنامه تفسیر صافی» و «دانشنامه تفسیر طبری» در گروه قرآن و نیز رویکرد مرکز در ارائه محتواهای خود در دیگر بسترها می‌باشد. تولید «پایگاه جامع قرآن» در بستر وب و نیز تولید نرم‌افزار همراه «قرآن نور» در بستر اندروید، از جمله این برنامه‌هاست.

معرفی قابلیت‌ها و امکانات مفید برنامه، از جمله: کتابخانه، دانشنامه قرآن (قرآن، ترجمه، تفسیر، حدیث، آیات مرتبط، واژگان، اعراب)، قرائت، واژه‌نامه، معجم صرفی و...، از اهداف این مقاله می‌باشد.

کلیدواژگان: قرآن، دانشنامه، جامع تفاسیر، قرآن‌پژوهی هوشمند، ترجمه‌های قرآن، قرائت، واژگان قرآن، اعراب قرآن.

مقدمه

قرآن کریم، کتابی است آسمانی که برای هدایت بشریت و ارتقای فهم و بینش انسان‌ها در هستی و آموزش سبک زندگی الهی برای رسیدن به مقامات عالی از سوی پروردگار متعال بر قلب پیامبر خاتم حضرت محمد مصطفی (ص) نازل شده است. این کتاب مقدس، حاوی آموزه‌ها و معارف ناب است که از سرچشمه وحی نشئت گرفته و توسط پیامبری امین و عظیم‌الشأن، به دست ما رسیده است.

نزول این کتاب مقدس، خون تازه‌ای در رگ‌های خشکیده بشریت دوانده و همچون نوری تابناک دل‌های مؤمنان به آن را روشن و ضمیر خفتگان ناآگاه را بیدار نموده است؛ هرچند برای کافران معاند و دنیاطلبان سیه‌دل، چیزی جز انباشت و فزونی حسرت و زیانکاری نداشته است؛ «وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا.» (۱)

تعلیم و تفسیر این کتاب نورانی در زمان حیات پیامبر (ص)، بر عهده حضرت ایشان بود و آن حضرت طی ۲۳ سال با تمام مشکلات و دشمنی‌هایی که بر سر راه ایشان بود، لحظه‌ای از این وظیفه سترگ دست برنداشت و همواره با تبیین آیات الهی و ترسیم نقشه راه سعادت مسلمانان، توانست فرهنگ و تمدن بزرگ اسلامی را بر اساس تعلیم قرآن پایه‌ریزی و محکم نماید.

در مورد قرآن و آیات آن، برای مسلمانان همیشه سؤالات و ابهاماتی وجود داشت؛ ضمن اینکه دشمنان هم همواره با شبهه‌افکنی و طرح سؤالات گمراه‌کننده، در صدد القای ناکارآمدی و وجود تعارض در قرآن بودند. این پرسش‌ها و شبهات در زمان حیات پیامبر اسلام (ص) به جهت در دسترس بودن حضرت، با ایشان در میان گذاشته می‌شد و حضرت نیز آیات الهی را به فراخور فهم و درک پرسشگران و مخاطبان خود، تبیین می‌نمود؛ اما با رحلت آن حضرت (ص) و محدود شدن ائمه معصومین (ع) و به دنبال گسترش اسلام در میان مردمی که با زبان قرآن آشنا نبودند، این پرسش‌ها فزونی می‌گرفت. از این رو، برای حل دشواری‌ها به تدریج دانش‌هایی درباره قرآن پدید آمد، تا علاوه بر آنکه مسلمانان قرآن و تعلیم آن را آموزش می‌بینند، به این پرسش‌ها و شبهات

هم پاسخ داده شود؛ دانش‌هایی که منجر به پیدایش مکاتب مختلف و نیز تألیف کتب متعددی در باره دانش‌های قرآنی گردید و منابع مهمی در زمینه‌های: ترجمه، تفسیر، احادیث، واژگان، قرائت، اعراب و... که هرکدام از منظر خاصی به قرآن و دانش‌های آن می‌پرداختند.

اما در دنباله این خطّ مبارک، به تناسب پیشرفت‌ها در ابزار انتقال دانش از کتاب به نرم‌افزارهای دیجیتال، و به جهت سهولت دسترسی به منابع، مراکز مختلفی اقدام به تجمیع تفاسیر و ترجمه‌های قرآن و دیگر دانش‌های قرآنی در قالب محصولات رایانه‌ای کردند.

«مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی» نیز از حدود سه دهه پیش، به تهیه و عرضه نسخه‌های دیجیتال تفاسیر قرآن همراه با سامان‌دهی و فراوری اطلاعات آن همت گماشت؛ حرکتی مبارک که سرآغازش با نرم‌افزارهای «نورالأنوار» بود و در ادامه، «جامع تفاسیر نور ۲» و «جامع تفاسیر نور ۳» را به ارمغان آورد. در کنار اینها، برنامه‌های دستکتابی دیگری همانند: «مشکاة الأنوار»، «دانشنامه علوم قرآن»، «احادیث تفسیری» و... نیز یادکردنی است؛ برنامه‌هایی که اگر نگوئیم سرآمد برنامه‌های خانواده نور، دست‌کم می‌توان گفت از دستاوردهای بزرگ این مرکز بوده‌اند. در این سال‌ها، پژوهشگران قرآنی بهره‌های فراوانی از این برنامه‌ها برده‌اند و به‌خوبی آنها را می‌شناسند. ضمن اینکه مرکز با ورود به سکوها‌ی دیگر عرضه اطلاعات، همچون پایگاه‌های اینترنتی و برنامه‌های موبایلی، گامی بزرگ در جهت ارائه و نشر معارف قرآنی برداشت که در جای خود، معرفی و شناسانده شده‌اند.

تعریف

نسخه چهارم جامع تفاسیر نسخه چهار، نرم‌افزاری است برای قرآن‌پژوهی که از بخش‌های مهمی همچون: کتابخانه، دانشنامه، جست‌وجو، قرائت، واژه‌نامه و معجم صرفی تشکیل می‌شود. در کتابخانه، ۹۰۳ عنوان از مهم‌ترین منابع مربوط به ترجمه و تفسیر قرآن ارائه شده است. در قسمت دانشنامه، اتصال آیات به مباحث مهمی مانند: ترجمه، تفسیر، احادیث تفسیری، آیات مرتبط، واژگان و قسمت اعراب انجام شده است. در کارپوشه قرائت، صوت قرائت‌ها و ترجمه گویای قرآن، و در کارپوشه واژه‌نامه فهرست کلمات قرآنی به همراه ریشه و مدخل و توصیفات آن آمده است. معجم صرفی نیز به ارائه نقش صرفی کلمات قرآن با امکانات خاص و کم‌نظیر خودش می‌پردازد.

معرفی برنامه

آنچه اکنون در صدد معرفی آن هستیم، نسخه چهارم از برنامه دستکتابی جامع تفاسیر نور است که پس از سال‌ها تلاش پیگیر و پژوهش‌های دقیق علمی، به بار نشسته و در قالبی زیننده و محتوایی پُر بار و ارزنده، پیشکش حضور فرهیختگان گرامی و علاقه‌مندان کتاب الهی می‌شود. «جامع تفاسیر نور ۴»، همپای «پایگاه جامع قرآن» در بستر وب و همتای «قرآن نور» برای گوشی همراه است. اگرچه این سه، هرکدام ویژگی‌هایی دارند که آن را از دیگری متمایز می‌سازد، اما همگی در نوع خود کم‌نظیرند.

برنامه «جامع تفاسیر نور ۴»، پژوهش‌محور است و بر راهبرد «بسترسازی برای پژوهش‌های دقیق و جامع قرآنی» استوار شده است. از این‌رو، بدون در نظر گرفتن مرزهای مذهبی و با نگاهی فراگیر، داده‌های تفسیری، ترجمه‌ها، توصیفات لغوی و جهات صرف و نحوی و بلاغی قرآن کریم را در

اختیار محققان می‌گذارد و بر این باور است که در رویارویی آرای تفسیری است که سخن مفسران راستین قرآن رخ می‌نماید و برجسته می‌شود. این نگاه فرامذهبی، موجب بین‌المللی شدن این نرم‌افزار و تهیه آن از سوی محققان و قرآن‌پژوهان تمامی مذاهب اسلامی می‌شود. منابع شیعی و احادیث تفسیری ائمه معصومین(ع) در کنار منابع و احادیث اهل سنت دیده می‌شوند و این می‌تواند باعث دیده شدن مفسران شیعی و شنیده شدن کلام اهل بیت(ع) و آرای مفسران شیعه باشد و و ان شاءالله مرکز با تولید چنین نرم‌افزاهایی، مصداق این حدیث نورانی امام رئوف حضرت رضا(ع) باشد:

«عَبْدُ السَّلَامِ بْنِ صَالِحِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا فَقَلْتُ لَهُ وَ كَيْفَ يُحْيِي أَمْرَكُمْ؟ قَالَ: يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ، فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا.» (۲)

این نرم‌افزار قرآنی، در پنج بخش اصلی سامان یافته که ان شاءالله در این مقاله به صورت مختصر شناسانده می‌شود و آشنایی گسترده‌تر را به گردشگری اهل تحقیق در این بوستان قرآنی وامی‌گذاریم. شایان ذکر است که قسمت‌های: «معجم صرفی»، «واژنامه» در کارپوشه‌های اصلی و «آیات مرتبط»، «هم‌ترازی ترجمه‌ها»، «واژگان» و «اعراب» ذیل کارپوشه دانشنامه قرآن، از نقاط عطف و اجزای جدید و جذاب برنامه هستند و البته بقیه قسمت‌های مشابه با نسخه قبلی هم تغییرات و ارتقای بسیار قابل توجهی داشته‌اند.

قالب برنامه جامع تفاسیر ۴، همچون دیگر برنامه‌هایی که در سال‌های اخیر در مرکز تولید شده‌اند، قالب کتابخانه استاندارد است که ویژگی و مزیت‌های خودش را دارد و در جای خویش، قابل بحث و بررسی است.

«مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی» نیز از حدود سه دهه پیش، به تهیه و عرضه نسخه‌های دیجیتالی تفاسیر قرآن همراه با سامان‌دهی و فراوری اطلاعات آن همت گماشت؛ حرکتی مبارک که سرآغازش با نرم‌افزارهای «نورالأنوار» بود و در ادامه، «جامع تفاسیر نور ۲» و «جامع تفاسیر نور ۳» را به ارمغان آورد. در کنار اینها، برنامه‌های دسکتاپی دیگری همانند: «مشكاة الأنوار»، «دانشنامه علوم قرآن»، «احادیث تفسیری» و... نیز یادکردنی است؛ برنامه‌هایی که اگر نگوییم سرآمد برنامه‌های خانواده نور، دست کم می‌توان گفت از دستاوردهای بزرگ این مرکز بوده‌اند

الف. کارپوشه کتابخانه

کتابخانه این برنامه، دربردارنده ۹۰۳ عنوان کتاب در ۳۵۶۴ جلد با امکان جست‌وجوهای پیشرفته و متنوع، مشابه‌یابی عبارات و معرفی اجمالی کتاب و نویسنده است. به جز تفاسیر پُرآوازه قرآن، دیگر تفاسیر نه‌چندان شناخته‌شده، آن‌هم از قرن یکم هجری تا عصر کنونی و از خاور تا باختر جهان اسلام، در این مجموعه به چشم می‌خورد. گزینش این شمار از نگاشته‌های قرآنی از میان حجم گسترده‌تری از منابع و آماده‌سازی آنها برای ارائه در قالب برنامه دیجیتالی، کاری است که در این مرحله به انجام رسیده است. همان‌طور که در برنامه دیده می‌شود، با دسته‌بندی‌های ده‌گانه کلی و گروه‌بندی هفتادگانه جزئی، دسترسی به گونه‌های مختلف این آثار برای کاربران فراهم شده است. دامنه موضوعی و دسته‌بندی کلی این منابع، عبارت‌اند از: ترجمه‌های قرآن، تفاسیر ترتیبی، تفاسیر موضوعی، منابع تفسیر و علوم قرآن، پرسمان‌های قرآنی و فرهنگ‌نامه‌های قرآنی.

به جهت سهولت دسترسی کاربران، هرکدام از این دامنه‌های کلی، با توجه به دسته‌بندی منابع، به موضوعات ریزتری هم تقسیم‌بندی و ارائه شده‌اند که تعداد کل این موضوعات هم به ۷۰ مورد رسیده است.

ب. کارپوشه دانشنامه قرآن

مهم‌ترین و برجسته‌ترین بخش برنامه، بخش دانشنامه قرآن است که با محوریت آیات قرآن مجید سامان یافته است. در این بخش، تک‌تک آیات قرآن مورد پژوهش‌های مختلف قرار می‌گیرد و با انتخاب هرآیه، سربرگ‌هایی خدمات مربوط به آن را ارائه می‌نمایند.

جست‌وجوی پیشرفته در کلمات و ریشه‌های قرآنی، فهرست سوره‌های قرآن به همراه اطلاعات آماری، قابلیت انتخاب آیه، صفحه و جزء، امکاناتی هستند که در بالای همه سربرگ‌های دانشنامه قابل مشاهده و استفاده هستند؛ ضمن اینکه با استفاده از قسمت

نسخه چهارم جامع تفاسیر نسخه چهار، نرم‌افزاری است برای قرآن پژوهی که از بخش‌های مهمی همچون: کتابخانه، دانشنامه، جست‌وجو، قرائت، واژه‌نامه و معجم صرفی تشکیل می‌شود. در کتابخانه، ۹۰۳ عنوان از مهم‌ترین منابع مربوط به ترجمه و تفسیر قرآن ارائه شده است. در قسمت دانشنامه، اتصال آیات به مباحث مهمی مانند: ترجمه، تفسیر، احادیث تفسیری، آیات مرتبط، واژگان و قسمت اعراب انجام شده است. در کارپوشه قرائت، صوت قرائت‌ها و ترجمه گویای قرآن، و در کارپوشه واژه‌نامه فهرست کلمات قرآنی به همراه ریشه و مدخل و توصیفات آن آمده است

«سوره‌نامه» می‌توان به اطلاعات تقریباً جامعی از سوره‌ای که در حال مشاهده آیات آن در دانشنامه هستیم، دست یافت.

سربرگ‌های قسمت دانشنامه، عبارت‌اند از:

۱. قرآن

در اولین بخش از دانشنامه، متن قرآن ارائه شده است. برای دسترسی سریع‌تر کاربران به سوره‌ها و آیات مدنظر خودشان، امکانات متنوعی در این قسمت قرار دارد. قابلیت انتخاب سوره از فهرست سوره‌ها، انتخاب آیه و صفحه و جزء موردنظر و همچنین جست‌وجوی کلمات و عبارت‌ها و نیز جست‌وجوی پیشرفته در کلمات و ریشه‌ها، از جمله این امکانات است.

امکان مشاهده ترجمه‌ها و آوانگاری قرآن به صورت زیرنویس و روبه‌روی آیه نیز در این قسمت فراهم شده است.

همچنین، با کلیک و نگه داشتن ماوس روی تک‌تک کلمات قرآن، ترجمه آن کلمه آشکار می‌گردد. در واقع، این ترجمه‌ها متعلق به مترجم‌های مختلف است که در این قسمت، با حذف موارد تکراری و کم‌بار به نمایش درمی‌آیند.

۲. ترجمه

آنچه در قسمت قرآن از ترجمه‌ها دیده می‌شود، یک ترجمه است که بسته به انتخاب کاربر به صورت زیرنویس و یا روبه‌روی آیات نمایش داده می‌شود. برای مشاهده پیوسته یک ترجمه و یا مقایسه ترجمه‌ها، باید به برگه ترجمه مراجعه کرد.

۱۳۷ عنوان ترجمه به ۳۳ زبان پُر کاربرد جهان، در این قسمت ارائه می‌شود که از این میان، ۷۷

عنوان به زبان فارسی و ۶۰ عنوان به زبان‌های دیگر اختصاص یافته است. امکان فیلتر ترجمه‌ها به: نوع، زبان، قرن و مذهب وجود دارد. علاوه بر این، ترجمه‌ها بر اساس ساختار و روش ترجمه‌ای، به هفت نوع تقسیم شده‌اند که امکان محدود کردن به یک یا چند ترجمه در بین این نوع‌ها فراهم است.

نمایش ترجمه آیات در این بخش، به سه گونه است:

* ترجمه پیوسته

با انتخاب این گزینه، کاربر فقط متن ترجمه انتخابی خود را در پنجره ذیل آیات به صورت پیوسته مشاهده می‌کند که با عوض کردن آیه و یا حرکت بر روی آیات مختلف، به ترجمه آیه انتخابی منتقل می‌شود.

البته ارتباط بین متن و ترجمه در این قسمت، دوسویه است؛ به این صورت که کاربر می‌تواند بر روی ترجمه حرکت بکند و با انتخاب هر ترجمه، آیه مربوط به آن در قسمت بالا نمایش داده می‌شود.

* مقایسه ترجمه‌ها

در حالت پیشفرض، همه ۱۳۷ ترجمه موجود در این قسمت نمایش داده می‌شود و کاربر ترجمه یک آیه را با حرکت در بین ترجمه‌های مختلف مشاهده می‌نماید. امکان محدود کردن ترجمه‌ها و مقایسه بین دو و یا چند ترجمه، در این قسمت وجود دارد.

* هم‌ترازی ترجمه‌ها

ویژگی برجسته در قسمت ترجمه، هم‌ترازی ترجمه‌هاست که با انتخاب یک واژه از آیه، برابر فارسی آن در کتاب‌های ترجمه به رنگ قرمز مشخص می‌گردد و کار را برای سنجش ترجمه‌ها و نیز برابریی بهتر برای کلمات قرآنی آسان می‌نماید. طبق توضیحی که در این قسمت ارائه شده، این کار با تلاش گروه متن‌کاوی و توسط ماشین و با کمک هوش مصنوعی انجام شده است و از آنجایی که مورد بازبینی نیروی انسانی قرار نگرفته، ممکن است دارای خطاهایی باشد که ان‌شاءالله در نسخه‌های بعدی، بهبود پیدا خواهند کرد. (تصویر شماره ۱)

تصویر شماره ۱

۳. تفسیر

تفاوتی که بخش تفسیر در قسمت «دانشنامه» با تفاسیر موجود در قسمت «کتابخانه» وجود دارد، این است که در قسمت «کتابخانه»، کاربر با انتخاب جلد و صفحه یک کتاب و یا جست‌وجوی کلمه و عبارت به متن کتاب می‌رسد؛ اما در این قسمت، با انتخاب آیه، تفسیر آن را - بر اساس فرمت‌گذاری‌هایی که توسط گروه فرمت مرکز انجام شده و آیه‌ها را به متن تفاسیر متصل کرده‌اند - از میان تفاسیر برگزیده مشاهده می‌کند.

در سربرگ تفسیر، ۴۰۴ عنوان از تفاسیر کتابخانه با یکایک آیات مرتبط شده و با انتخاب آیه، متن تفسیر نشان داده می‌شود. این خدمت، کار را در استخراج و مقایسه آرای تفسیری مفسران بزرگ سرعت می‌بخشد.

امکان فیلتر تفاسیر به: نوع، زبان، قرن و مذهب وجود دارد. همچنین، تفاسیر بر اساس موضوع و روش تفسیری، برچسب‌گذاری شده‌اند که امکان محدود کردن به یک یا چند تفسیر در بین این موضوعات و روش‌های تفسیری، فراهم است.

۴. حدیث

برگه حدیث، ارائه‌گر روایات و احادیث تفسیری مربوط به آیات می‌باشد که در ذیل تفاسیر روایی شیعه و اهل سنت آمده است. در این نسخه، با بررسی تفاسیر روایی مختلف، احادیث موجود در ذیل آیات از هشت منبع شیعی که دو مورد از آنها دارای ترجمه فارسی هستند و نیز دو منبع مهم اهل سنت، ارائه شده است.

برای سهولت تحقیق در تفاسیر مأثور از امامان معصوم(ع)، احادیث تفسیری این قسمت در سه گروه: فضایل، اسباب نزول و تفسیری دسته‌بندی شده است. همچنین، روایاتی که در مورد سوره‌ها آمده بودند، از روایات مربوط به آیات جداسازی شده و در قسمت «احادیث سوره»، نمایش داده می‌شوند.

امکان فیلتر نمایش احادیث به: نوع، مذهب و زبان وجود دارد. همچنین، با فعال کردن گزینه «گروه‌بندی»، احادیث تکراری و مشابه منابع مختلف به صورت غیرتکراری و تنها با نشانی‌های متفاوت نمایش داده می‌شوند.

ویژگی برجسته در قسمت ترجمه، هم‌ترازی ترجمه‌هاست که با انتخاب یک واژه از آیه، برابر فارسی آن در کتاب‌های ترجمه به رنگ قرمز مشخص می‌گردد و کار را برای سنجش ترجمه‌ها و نیز برابری بهتر برای کلمات قرآنی آسان می‌نماید. طبق توضیحی که در این قسمت ارائه شده، این کار با تلاش گروه متن کاوی و توسط ماشین و با کمک هوش مصنوعی انجام شده است

۵. واژگان

در برگه واژگان، چنان که پیش تر گفته شد، توصیفات عام و خاص مرتبط با هر واژه از یک آیه نمایان می‌شود. این توصیفات که از قاموس‌های قرآنی و لغت‌نامه‌های معتبر گرفته شده‌اند، به دو زبان عربی و فارسی قابل مشاهده است.

توصیفات که در قاموس‌های قرآنی و منابع لغوی به‌طور خاص برای بیان مفهوم واژه خاص در آیه آمده، به نام توصیف در آیه و توضیحاتی که مربوط به مدخل مرتبط با واژه قرآنی است، با عنوان توصیف مدخل نام‌گذاری شده است.

مشاهده مدخل و ریشه هر واژه، فیلتر و مشاهده توصیفات واژه‌ها به‌صورت جداگانه، ارتباط این برگه با کارپوشه واژگان مستقل و نیز قابلیت انتخاب زبان توصیفات، از امکانات این برگه می‌باشد.

۶. اعراب

مفهوم اعراب در این سربرگ، تحلیل کلمات قرآن، نقش و موقعیت کلمات در آیات و نکات بلاغی کلمات و عبارات‌های قرآنی می‌باشد.

همه کلمات در زبان عربی، به خودی خود و داخل عبارات‌های مختلف، دارای تعریف و نقش بر اساس موقعیتشان هستند؛ ضمن اینکه تمایز زبان عربی از دیگر زبان‌ها، استفاده این زبان از نکات بلاغی به‌صورت گسترده و هنرمندانه است که در آیات قرآن هم نمود و جلوه‌های ویژه‌ای آفریده‌اند.

تمامی این موارد، همان اعراب کلمات هستند. این قسمت، شامل این سه خدمت پُر کاربرد پیرامون آیات است.

* تحلیل نحوی

در این قسمت، به نقش کلمات قرآنی از جهت نحوی پرداخته شده است. ارائه تحلیل نحوی کلمات قرآنی، به دو صورت انجام شده است:

الف. به صورت تصویری و با استفاده از گراف‌هایی که حاصل پژوهش پژوهشگران مرکز می‌باشد.

ب. به صورت متنی که متن و ترکیب کلمات قرآنی از کتاب «اعراب القرآن» آقای محمد جعفر کرباسی در این بخش ارائه شده است.

* تحلیل صرفی

جای خالی فنّ تجزیه، در بسیاری از کتاب‌های اعراب القرآن احساس می‌شود. در این برنامه، این خلأ به‌خوبی با تحلیل صرفی پُر شده است. با تکیه بر انواع معیارهای علم تصریف، ساختار هر واژه تحلیل و معرفی می‌شود. بهره‌برداری از این بخش، برای دانشجویان و نوآموزان علوم قرآن مفید است. برگه تحلیل صرفی که در واقع حاصل فیلترهای کارپوشه معجم صرفی و نمودار کردن آن در ذیل آیات است، توأمان دو پنجره گشوده به واژه‌شناسی صرفی کلمات قرآن کریم هستند که هر کدام از سویی آن را به تماشا می‌گذارد.

* تحلیل بلاغی

دیگر جلوه ادبی آیات قرآن کریم، همانا فصاحت و بلاغت الفاظ و عبارات آن است. فنون بلاغت، از کلان‌ترین مسائل آن گرفته تا باریک‌ترین نکات آن، چیزی نزدیک به ۵۰۰ فن را دربردارد که خوشبختانه بیشتر آنها در لابه‌لای آیات نورانی قرآن مصداق می‌یابد. تا آنجا که سراغ داریم، کتابی

دیگر جلوه ادبی آیات قرآن کریم، همانا فصاحت و بلاغت الفاظ و عبارات آن است. فنون بلاغت، از کلان‌ترین مسائل آن گرفته تا باریک‌ترین نکات آن، چیزی نزدیک به ۵۰۰ فن را دربردارد که خوشبختانه بیشتر آنها در لابه‌لای آیات نورانی قرآن مصداق می‌یابد. تا آنجا که سراغ داریم، کتابی جامع که ویژه ابعاد بلاغی قرآن مجید باشد، تدوین نشده است. از این رو، تحلیل بلاغی جامع تفاسیر نور ۴، شایسته توجه است. وضع موجود، به همت پژوهشگران مرکز نور و با استفاده از شماری از منابع به‌دست‌آمده، تا اندازه‌ای نیاز کاربران را برآورده خواهد کرد.

جامع که ویژه ابعاد بلاغی قرآن مجید باشد، تدوین نشده است. از این رو، تحلیل بلاغی جامع تفاسیر نور ۴، شایسته توجه است. وضع موجود، به همت پژوهشگران مرکز نور و با استفاده از شماری از منابع به‌دست‌آمده، تا اندازه‌ای نیاز کاربران را برآورده خواهد کرد. به امید اینکه در آینده، کاری فراگیر و سترگ در این باره انجام پذیرد.

آیات مرتبط

سربرگ آیات مرتبط، خدمتی تازه و سودمند برای اهل تحقیق است. مقصود از این عنوان، کشف و ارائه هرگونه پیوند میان آیه جاری با سایر آیات قرآن کریم است و از آنجاکه این امر، وابسته به پایش و پالایش انبوهی از داده‌هاست، با پردازش دقیق رایانه‌ای، مقصود حاصل شد. اکنون این خدمت مهم را در سه شاخه مشاهده می‌کنید: ارتباط لفظی، ارتباط همنشینی و ارتباط موضوعی.

* ارتباط لفظی

در شاخه ارتباط لفظی، همه آیاتی که شباهت لفظی با آیه جاری دارند، شناسایی و به ترتیب فهرست می‌شوند.

این ارتباط، علاوه بر مشابهت در ظاهر کلمه، مشابهت در ریشه، ملاحظه پیوستگی یا گسستگی موارد مشترک و نسبت تعداد کل کلمات آیه به میزان موارد مشترک به دست آمده است و با توجه به این موارد، نتایج به‌دست‌آمده با توجه به میزان مشابهت و درصد آن، نمایش داده می‌شوند و البته نتایج ضعیف با درصد‌های پایین توسط ماشین حذف شده و قابل مشاهده نیستند.

شایان ذکر است، تمامی مراحل این کار، توسط ماشین و با کمک هوش مصنوعی انجام شده و از دقت بسیار بالایی نسبت به کتاب‌هایی که در این زمینه نگارش شده‌اند، برخوردار است.

کسانی که در زمینه حفظ قرآن کریم می‌کوشند، اهمیت این شاخه را بیشتر درمی‌یابند.

* ارتباط همنشینی

ارتباط همنشینی، به معنای باهم‌آیی آیات قرآن در یک پاراگراف از تفاسیر مختلف است. در واقع، این بخش در پی کشف آیاتی است که در متن تفاسیر در کنار هم آمده‌اند و به آنها استشهاد و استدلال شده است. برای این منظور، حدود ۲۰۰ منبع تفسیری در دامنه بررسی قرار گرفته و نتایج مستند به این منابع ارائه می‌گردد.

در این نوع ارتباط، به میزانی که دو آیه در تعداد بیشتری از تفاسیر در کنار هم حضور داشته باشند، امتیاز بیشتری را برای همنشینی کسب می‌کنند و حداقل امتیاز لازم برای نمایش آن، باهم‌آیی دو آیه در حداقل شش منبع (هرچند یکسان با تفاوت جلد و صفحه) است.

استخراج این‌گونه از ارتباط میان آیات، آن هم از نگاه مفسران بلندپایه قرآن مجید، لایه‌های عمیق‌تر پژوهش را آشکار می‌نماید و بیشتر اساتید و محققان زبده را به کار می‌آید.

* ارتباط موضوعی

در نسخه چهارم نرم‌افزار جامع تفاسیر، قسمت «فرهنگ موضوعات قرآن» به جهت آماده نبودن محتوای قابل دفاع به صورت مستقل و در قالب یک کارپوشه نیامده است؛ اما در قسمت آیات مرتبط، یک برگه به این ارتباط اختصاص داده شده است؛ به این صورت که آیاتی که در حداقل پنج موضوع به بالا با آیه دیگری مشترک هستند، به عنوان آیات مرتبط موضوعی شناخته شده‌اند. این ارتباط، به دو زبان فارسی و عربی قابل دسترسی است و ان شاءالله در نسخه‌های بعدی، ارتقای خوبی در این قسمت به وجود بیاید.

ج. تلاوت

کارپوشه تلاوت، شامل متن قرآن با رسم‌الخط عثمان طه و ۳۰ صوت از قاریان ایرانی، مصری و حجازی می‌باشد که به صورت: ترتیل، تحقیق و تحدیر ارائه شده‌اند.

آنچه در بخش «معجم صرفی» مدنظر بوده و مورد تحقیق قرار گرفته، شناسایی و معرفی شاخصه‌های صرفی کلمات قرآن است؛ به این صورت که همه کلمات قرآن کریم، بر پایه کلمه و ریشه با ۶۱ معیار مهم علم صرف و زیرگروه‌های حاصل از آنها، تحلیل شده و به صورت آماری مشخص ارائه شده‌اند. این ۶۱ معیار، عبارت‌اند از: نوع ریشه، قسم کلمه، نوع اسم، تعریف و تنکیر، انصراف، نوع فعل، شماره صیغه، تعدیه، معلوم و مجهول، نوع حرف، وندیت، نوع اعراب، باب، تذکیر و تانیث، تعداد، شخص

علاوه بر موارد فوق، ۴ ترجمه گویا نیز از مترجم‌های مشهور با صوت صدایپیشگان مطرح ارائه شده است که سه ترجمه گویا به زبان فارسی، و یک ترجمه گویا به زبان انگلیسی می‌باشد.

شایان توجه است، یک تلاوت که ترتیل استاد محمدرحسین سعیدیان می‌باشد، به همراه یک ترجمه گویا که ترجمه گویای آیت‌الله مکارم شیرازی با صدای استاد قادرپناه است، همراه برنامه نصب می‌شود و باقی تلاوت‌ها و ترجمه‌های گویا، به صورت دانلود از اینترنت از قسمت «مدیریت صوت»، قابل دانلود و اضافه‌شدن به برنامه است.

انتخاب آیه موردنظر با جست‌وجوی سریع و تنظیم محدوده آیات، قابلیت تکرار تلاوت آیه و سوره، تنظیم صوت و سرعت قرائت، مشاهده ترجمه و آوانگاری هم‌زمان با پخش صوت، از مواردی است که در این بخش برآورده شده است.

د. معجم صرفی

کارپوشه معجم صرفی، به خودی خود یک دانشنامه است؛ دانشنامه‌ای دربردارنده تمام واژگان قرآن و تمامی ریشه‌های قرآنی به همراه ارائه آمار و آیات مرتبط با واژگان و ریشه‌های انتخابی کاربر که فصل جدیدی از پژوهش بر روی واژگان را از نگاه صرفی و حتی لفظی، بر روی پژوهشگران می‌گشاید.

آنچه در بخش «معجم صرفی» مدنظر بوده و مورد تحقیق قرار گرفته، شناسایی و معرفی شاخصه‌های صرفی کلمات قرآن است؛ به این صورت که همه کلمات قرآن کریم، بر پایه کلمه و ریشه با ۱۶ معیار مهم علم صرف و زیرگروه‌های حاصل از آنها، تحلیل شده و به‌صورت آماری مشخص ارائه شده‌اند. این ۱۶ معیار، عبارت‌اند از: نوع ریشه، قسم کلمه، نوع اسم، تعریف و تنکیر، انصراف، نوع فعل، شماره صیغه، تعدیه، معلوم و مجهول، نوع حرف، وندیت، نوع اعراب، باب، تذکیر و تأنیث، تعداد، شخص.

از جمله امکانات این بخش، فیلترهای مختلف و متعدد همچون محدود کردن به سوره و نیز امکان مجموعه‌سازی از نتایج و ارتباط و اتصال آیات این قسمت با قسمت دانشنامه قرآن می‌باشد.

برنامه با توجه به نوع درخواست کاربر، داده‌ها را پالایش کرده و نتیجه دلخواه را برای وی در ضمن آیات به صورت رنگی شده ارائه می‌دهد. ارزش این قابلیت، بر پژوهندگان باریکبین آیات قرآن پوشیده نیست.

ه. واژه‌نامه

کارپوشه واژه‌نامه، از مهم‌ترین و پرکاربردترین کارپوشه‌های نرم‌افزار جامع تفاسیر ۴ در خصوص پژوهش در واژگان قرآن و توجه به توصیفات آن در لغت‌نامه‌ها می‌باشد.

فهرست واژگان قرآن به همراه فهرست مداخل و ریشه‌های آن و همچنین ارائه آمار تعداد تکرار هر واژه در قرآن با امکان جست‌وجو در هر کدام از فهرست‌ها، کاربرد ستون سمت راست این کارپوشه است.

ارائه توصیفات خاص مربوط به هر واژه و توصیفات عام مربوط به مدخل و نیز ارائه متن آیات هر واژه که به‌صورت رنگی شده در ضمن آیه نمایش داده می‌شود به همراه قابلیت مجموعه‌سازی و انتقال به ورد، از جمله ویژگی‌های این قسمت به شمار می‌رود.

